

Bava Metzia (50b)

פחות משתות נקנה מקח — **Rava said:** הלכתא — **The law for ona'ah** is as follows: יותר על — **For ona'ah of less than a sixth, the sale is valid** and no refunds at all are due. יותר על — **For ona'ah of more than a sixth,** בטול מקח — **voidance of the sale** can be demanded by either party. שתות — **For ona'ah of exactly a sixth,** קנה ומחזיר אונאה — **the sale is valid, but the [offender] must return** the amount of the *ona'ah*.

Bava Basra (95a)

התם — **There,** in a case of *ona'ah*, מעיקרא שנה בשנה אמר ליה — **the seller originally told the buyer** that the value of the purchase was **equal** to the price paid. Thus, the buyer did not expect to overpay at all, and no overcharging should be tolerated. מיהו — **However,** פחות משתות לא ידיעה במנה — **an overcharge of less than a sixth is not discernible [in a maneh],** ומחיל איניש — **and a person forgives** such a minor overcharge. שתות ידיעה — **An overcharge of a sixth, though, is discernible,** ולא מחיל איניש — **and a person does not forgive** such a significant sum; therefore it must be returned. יותר משתות — **Alternatively, if the overcharge was more than a sixth,** מקח טעות הוא — **the sale is considered one made in error** ובטל — **and the sale is void.**

Shulchan Aruch (Choshen Mishpat 227:6)

יש להסתפק — **There is reason to doubt** אם מותר להונות את חברו בפחות משתות — **if it is permitted to overcharge his fellow less than one sixth.**

Bava Basra (90a)

והמשתכר — **And one who profits** from buying and selling staple commodities אל ישתכר יותר — **should not profit by more than a sixth.**

Shulchan Aruch (Choshen Mishpat 231:20)

חייבים בית דין להעמיד ממונים על השערים — **The court is obligated to appoint officers over prices** שאין לו — **so that each one will not profit as much as he wants.** שלא ירויח כל אחד מה שירצה — **For a person should not profit over staples** כגון והני מילי היכא — **like wine, oil, and flour more than a sixth...** יינות שמנים וסלתות אלא השתות... דפרשו — **However, this ruling is applicable only where there is a court** אבל אי — **that can explain to all of the merchants to sell like this.** לכולהו מוכרים לזבוני הכי לא מחייב האי — **But if everyone sells for whatever price he is able** כל חד זבין בכל מה דיכול — **this one is not obligated to sell it cheaply.** לחודיה לזבוני בזול

רא"ש (בבא מציעא נב:) - ויראה דבכל שאר דברים אפילו פחות משתות אסור לאנות את חבירו אם יש בו שוה פרוטה כיון שיודע שאין מקחו שוה כל כך, דרחמנא אמר אל תונו, בכל דבר שיש בו שיווי ממון הזהירה תורה שלא יאנה את חבירו, אלא שאמרו חכמים דעד שתות הוי מחילה לפי שכך דרך מקח וממכר לפי שהלוקח והמוכר אינם יכולין לכוין דמי המקח בצמצום ודרך העולם למחול טעותם עד שתות, שאף אם יבא המתאנה לערער לא ישמו השמאין בשוה, זה יאמר יש בו אונאה וזה יאמר אין בו אונאה הלכך מקבל עליו שתיקה ואין מערער ומוחל. אבל אם המוכר בקי בערך מחבירו והלוקח אין בקי כל כך או אם הלוקח תגר ובקי בערך מקחו יותר מן המוכר אל יאנו זה את זה אם לא שיפרש... או שמא כיון דדרך מקח וממכר בכך דלפעמים הלוקח חפץ במקח זה ומוסיף עליו דמים יותר מכדי שוין ופעמים שהמוכר מזלזל בשומתו בממכרו לפי שאין חפץ זה ערב עליו או שהוא דחוק למעות הלכך עד שתות הוי בכלל דמי מקח ואין כאן שם אונאה כלל, וצריך עיון, וירא שמים יצא ידי כולם.

סמ"ע (רכז, יד) ר"ל, יר"ש אם נתאנה פחות משתות אינו מהדר אחר המאנה לומר לו אינך יוצא כי לא ידעתי מזה ולא מחלתי אותו החזירתי לי, ואם אירע שאינה הוא לחבירו פחות משתות יחזירתי להמתאנה ממנו.

אמרי יושר (ח"ב סי' קי) - בעיקר הדין לענין ספיקו של הרא"ש ז"ל אם מותר להונות בפחות משתות, הנה בספרי מנחת פתים לחשן משפט שם הבאתי מהחינוך מ"ע של"ז וספר חסידים סי' תקל"ב דפשיטא להו דמותר לכתחילה... ועל כן אף דבהגהות אמרי ברוך שם לחו"מ הביא מרמב"ן על התורה פ' בהר דפשיטא ליה דאסור להונות בפחות משתות אכתי המתירין רבים נינהו.

ספר החינוך (סוף מצוה שלז) - אבל בפחות בשתות התיירו זכרונם לברכה להשתכר לתגר מפני תיקון הישוב, שימצאו בני אדם צרכיהם מוכנים בכל מקום. (ועל' מנחת חנוך שם.)
ספר חסידים (סי' תקל"ב) - לענין מקח וממכר שהתירה תורה עד שתות, מפני שאמרו זבין וזבין תגרא יאקרי.

פתחי חושן (י, סק"ג) - אבל לכאורה דברי החנוך איירי אפילו במפרש מדין המשתכר אל ישתכר יותר משתות, ואינו מדין אונאה כלל. [וע"ע שו"ע הרב ב, ג, וספר דיני ממונות שמביא עוד מחמירים.]

ערוך השלחן (רכז, ז) - נראה לי מדבריו שהספק אינו אלא במקום שיש עילה להמוכר לתלות שהלוקח יודע המקח אלא שחפץ במקח זה, אבל במקום שהמוכר מבין שמהלוקח נעלם המקח והמוכר יודע שיש בזה אונאה פרוטה אסור לו להונות אם לא שיגלה לו, ואם אינהו עבר בלאו, וכן לוקח להמוכר.

דברים שמוכרים תמיד בשער קבוע

ערוך השלחן (רכז, ב) - ונראה לי שזה אינו אלא בסחורות שאין להן קביעת מקח בצמצום אבל מה שכל בעלי החניות מוכרין בשוה כמו קמח ולחם ומלח וכיוצא בהם אף פחות משתות לא הוי מחילה וצריך להחזיר האונאה. וכן משמע בגמרא [ב"ב צה.] דאמר שם פחות משתות לא ידיע וכו' משמע דדבר הידוע לא הוי מחילה. (שם, ז) - מדברי הרא"ש ז"ל יש ללמוד דאונאת שתות אינה אלא בסחורה שאין כולם מוכרין בשוה בצמצום כמו שכתבתי בסעיף ב' מדתלי בשומת השמאין, וגם מטעם שלפעמים המקח ערב עליו, וזה אינו שייך בדבר המצוי הרבה וכלם מוכרין בשוה בצמצום [בקמח] ולחם ומלח וכי האי גונא.

פתחי חושן (י, סק"א) - על פי זה כתבתי שהמצרכים שהם בפקוח ממשלתי בכלל זה, ובפרט במוצרים המסובסדים... ועל כל פנים נראה שבמוצר או מצרך שיש מחירון של בית החרשת, אף על פי שיש מוזילים ממחיר זה, אם הרבה ואם מעט, כל מה שמתחת למחיר המחירון אינו בדין אונאה, וכל מה שלמעלה ממחיר זה חוזר לדין אונאה. [וע"ע משפטי תורה (ח"ב עמ' כב), וש"א.]

משפטי תשמורו (עמ' קיד) - בספרים ומוצרים אלה אין המחירון מאפשר למכור לפיו ולא יהא אונאה, אלא הכל לפי מה שנמכר בשוק. [וע"ש עוד שמקשה על חידוש הערוך השלחן.]